

L o k a l h i s t o r i e m i d t i N o r d s j æ l l a n d

Hvad de gamle aviser giver anledning til at fortælle, bl.a. om Jørgen Jensen, lærer i Tulstrup og sognerådsformand i Alsønderup Kommune.

Tulstrup Skole mellem 1901 og 1903. Bagerst t.h. førstelærer Jørgen Jensen og t.v. hjælpelærer Jens Grosbøll og over 60 børn – over 30 i hver af de to klasser, lille klasse og store klasse. Inde i bladet fortælles bl.a. om Jørgen Jensen, andenlærer i Tulstrup 1862-1880, så første- og enelærer til 1903 og sognerådsformand i Alsønderup Kommune 1874 til 1880.

Dette er Lokalhistorisk Nyt nr. 2, juni 2013, 10. årgang fra

Lokalarkivet for

Alsønderup-Tjæreby Sogne

i Hillerød Kommune

-et arkiv for almindelige menneskers historie og egnshistorie-

Stor tak for sponsorstøtte til arkivet fra

Nordea-fonden, Nordea Bank Hillerød Afd., Slotsgade 44. 3400 Hillerød, tlf. 48 20 11 07,
Fax 48 26 33 56, www.nordea.dk.

Entreprenørfirmaet Brødrene Jørgensen I/S, Klostergården, Frederiksværksgade 168, 3400 Hillerød. Tlf. 4821 0428. Fax 4821 0458. Mobil 4826 2804 (Henrik Jørgensen). Mobil 2146 2805 (Steen Jørgensen).

Nordtag A/S v/direktør Jørgen Simonsen, Mestervangen 7, 3220 Græsted.
Tlf. 48 36 36 36, fax 48 36 36 30, www.nordtag.dk

Thorkild Jørgensen VVS Aps., Aut. VVS-installatør, Ryagergårdsvej 3, Annisse, 3200 Helsingø.
Tlf. 48 79 13 60, mobil 20 11 85 57.

G. D. A. , tømrer- og snedkermester Gert Dyrlov Andersen, Torsholms Allé 8, Tulstrup, 3400 Hillerød. Tlf. kontor 4828 5550, mobil 2028 9950, fax 4828 6746

Tømrer Lodberg Aps., Syrenvej 1, Tulstrup, 3400 Hillerød. Tlf. 48 28 34. Bil. 21 28 68 29.,
Fax. 48 28 65 36.

Kontorland A/S - Alt Til Kontoret. Industrivænget 15, 3400 Hillerød.
Tlf. 48 25 36 66.- <http://www.kontorland.dk>

DanBolig, Søderberg/Nielsen Aps. Frederiksværksgade 7, 3400 Hillerød. Tlf. 48 24 21 11,
Fax 48 24 21 11. E-mail: Hilleroed@danbolig.dk

Joan & Ole Starks Gårdbutik. Harløsevej 164, Harløse, 3400 Hillerød. Tlf. 4824 6361.

Hallum Electric, Aut. El-installatør, Tulstrup Have 9, Tulstrup, 3400 Hillerød, Tlf. 4828 7813.
Mobil 22 90 78 13, www.hallumelectric.dk E-mail: fh@hallumelectric.dk

Harløse V V S, Aut. Gas-, vand- og sanitetsmester, Harløsevej 172, 3400 Hillerød.
Tlf. 48 25 04 49 www.harloesevvs.dk E-mail: vvs@harloesevvs.dk

HHM Ejendomme A/S. Ejendomsudvikling og rådgivning. Krakasvej 7 C, 3400 Hillerød,
Tlf. 48 26 48 00. www.hhmejendomme.dk.

Ullerød Superbrugs. Midt i Lokalarkivets medlemskreds, Start dagens indkøb tidligt – vi åbner alle hverdage og lørdage kl. 7.00. Frederiksværksgade 119, Ullerød, 3400 Hillerød. Tlf. 4826 0289.

Dines Jørgensen og Ca. A/S, Rådgivende Ingniorer F.R.I. Kirsebæralle 9-11,, Ullerød, 3400 Hillerød. Tlf. 48 26 06 66. E-mail: dj@dj-co.dk - www.dj-co.dk

Hanne & Gert Weidekamp, "Kulsviergården", Pibe Møllevej 7, Alsønderup, 3400 Hillerød.
Tlf. 28 88 79 80. E-mail <Weidekamp@os.dk>

P.M. Belægning, Brolægnings-, flise- og anlægsarbejder v/Palle Madsen, Ravnsbjergsbjergvej 16, Nejede, 3400 Hillerød. Tlf. 48 28 69 44, biltlf. 23 25 05 06, fax 48 28 69 53,

J. Jensen A/S, Højlundvej 8, 3540 Lynge. Tlf. 4825 3535. www.j-jensen.com Nedrivning, Bygge & Anlæg. Jord & Kloak. Affaldssortering. Asbest- & PCDsanering, Salg af brugte byggematerialer.

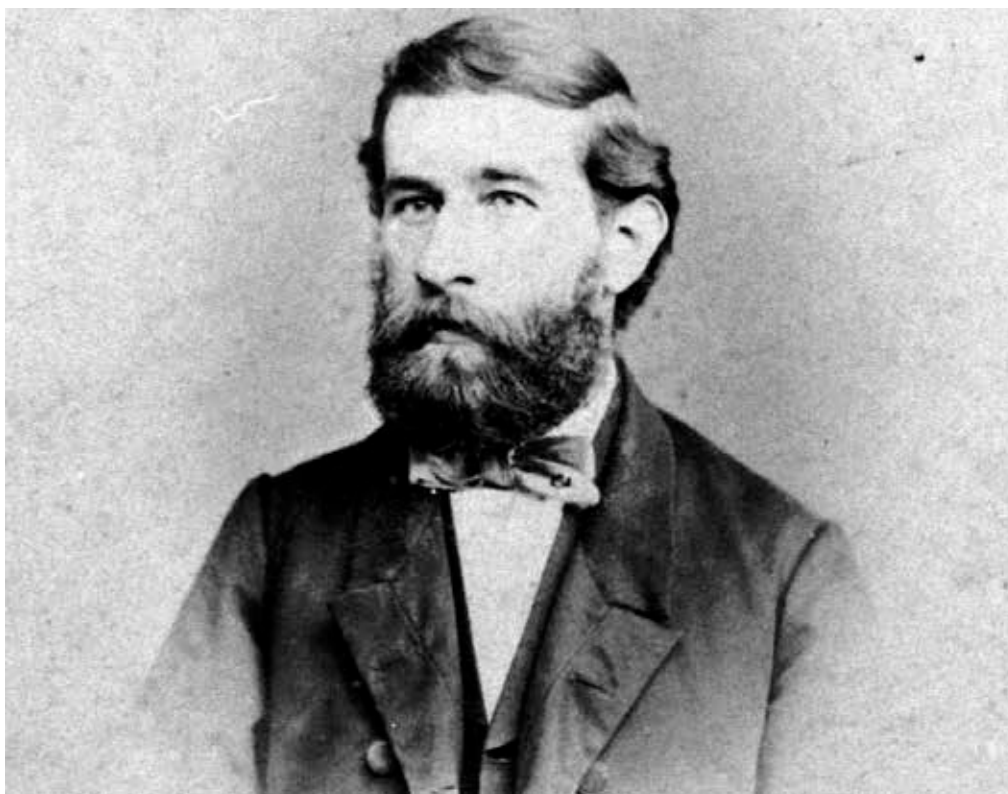
Støtteforeningen for Alsønderup Sogn

Slægtsforsker Eugen Taur (1896-1969) gennemlæste Frederiksborg Amts Avis og Frederiksborg Amtstidende for årgangene 1874 til 1877 og 1906 og 1807 og skrev ned, alt hvad de omtalte fra Alsønderup-Tjæreby og omliggende sogne. Derfra beretter vi her. Først om lærer Jørgen Jensen, Tulstrup Skole, som blev valgt til sognerådsformand i 1874 i Alsønderup Kommune.

1.12.1874 stod der i avisen:

” Alsønderup Sogneråd søger tilbud m. laveste pris for 2.000 pund brød til de fattige. J. Jensen, sognerådsformand ”

Rugbrød til de fattige Dette avisnotat fortæller meget. For det første om kommunens pligt til at tage sig af sognets fattige. Min farmor, som var født i 1873 i Tulstrup, fortalte at sognets fattige fik et rugbrød og en krone om ugen. Vi ved, at de også fik brændsel – tørv af kommunen. Leverancen af rugbrød til kommunen blev altså udbudt, som vi ser. Det er i vore mål 1000 kg rugbrød for et år. Ullerød Mølles bageri fik vist leverancen.

Jørgen Jensen (1834-1911) Andenlærer i Alsønderup Kommune ved Tulstrup Skole 1862-1880. Første- eller enelærer 1880-1903.

Hvem var lærer Jørgen Jensen?

Han blev født i 1834. Hans forældre havde et husmandssted på fire tønder land i Snoldelev ved Roskilde. Som 12-årig kom han ud som hyrdedreng og ud at køre plov, senere lærte han vævning. Ved sessionen trak han frinummer, så han blev ikke indkaldt som soldat. Han søgte ind på det kongelige skolelærerseminarium i Jonstrup i 1859 og afsluttede i 1862 med en pæn andenkarakter og betegnelsen "Duelig". Vi har kopi af hans eksamensbevis.

Få måneder efter blev han "kaldet" som andenlærer i Tulstrup af amtsskole-direktionen med et meget omfattende kaldsbrev med alle oplysninger om direktionens tre medlemmer, amtmanden, provsten og et valgt medlem. Det var ikke kommunens sogneråd, som ansatte lærere.

Efter nogle år giftede Jørgen Jensens sig med en lokal pige, den 16 år yngre Ane Sophie Møller, datter af smed Frederik Møller, en tilflytter på et parcel-liststed på Møllehøjvej.

Fra 1. januar 1880 gik førstelærer i Tulstrup, N.P. Fjelstrup Guldbrandsen, der var født i 1813, på pension efter godt 40 års virke ved Tulstrup Skole. Til embedet som førstelærer var knyttet hvervet som kirkesanger i Alsønderup Kirke. Andenlærer Jørgen Jensen kunne ikke synge og var derfor afskåret fra at få embede som førstelærer. Men nu søgte han ministeriet om, at hvervet som kirkesanger ved Alsønderup Kirke måtte blive knyttet til den kommende andenlærer ved Tulstrup Skole, så han selv kunne ansættes som førstelærer, og det blev han så fra 1880. Han havde dengang været andenlærer ved skolen i knap 18 år.

I 1885 brændte Tulstrup Skole. Den blev genopbygget samme sted, men samtidig blev Bendstrup Skole nyopført, og den hidtidige andenlærer i Tulstrup, Hjorth, blev nu enelærer ved den ny Bendstrup Skole. Da der nu kun var én lærer ved Tulstrup Skole, var Jørgen Jensen ikke længere førstelærer, men enelærer.

Vi går nu lidt bagud i tiden.

Andenlærer Jørgen Jensen overfaldes i sin skoleklasse i 1869

Jørgen Jensen blev overfaldet *"saavel med Skjældsord som Slag paa den tid han læste med Børnene i Skolen"* af den 44-årige Maren Godtfredsen fra Tulstrup, Maren blev anholdt og i Hillerød idømt simpelt fængsel i otte dage. Men sagen ankedes til Overlandslandsretten i København. Her skærpedes straffen til en måneds fængsel, plus at hun måtte betale fem rigsdaler til forsvarer og anklager.

Lærer Jørgen Jensen med hustru og fire børn.

Dommen blev refereret i Ugeskrift for Retsvæsen i 1871, hvor journalist Tim Panduro, Hillerødposten, har fundet den. Maren Godtfredsen boede med sin mand, Lars Hansen, i Tulstrup. De havde ingen børn, men en plejedatter af deres familie. Pigen fik imidlertid gode karakterer i de tre-fire år, hun gik i Jørgen Jensens klasse, ser vi af eksamensprotokollen, så årsagen til Maren Godtfredsens vrede kender vi desværre ikke.

I 1875 meddeler Frederiksborg Amts Avis:

"Andenlærer Jørgen Jensen vælges til sognerådsformand i Alsønderup."

Jørgen Jensen havde været andenlærer i Tulstrup i ca. 13 år, da han blev sognerådsformand i Alsønderup Kommune.

Vi ved ikke, hvorfor avisen meddeler hans valg i 1875, når han allerede den 1.12.1874 underskriver sig som sognerådsformand i annoncen om rugbrød.

Sognerådet her bestod dengang af fem medlemmer, valgt forskudt for seks år.

Hvert tredje år valgtes to mænd til sognerådet, hvortil alle kommunens mænd med selvstændig husstand havde stemmeret og var valgbare.

Hvert næste tredje år valgtes andre tre sognerådsmedlemmer, også for seks år. Men hertil havde kun den højst beskattede femtedel af kommunens mænd med selvstændig husstand stemmeret. Dog var alle mænd med egen husstand valgbare.

Det er klart, at på den måde fik den højeste beskattede del af kommunens mænd størst indflydelse på sognerådets sammensætning. Næsten alle valgte kom derfor fra kommunens mere velstående gårdejere.

Ved valg til sogneråd (og også til folketinget m.v.) blev alle vælgere, som stemte, noteret i en protokol med deres navn. De skulle sige, hvem de stemte på, og det blev noteret ved deres eget navn. Stemmeafgivningen var ikke hemmelig. Enhver kunne høre og se, hvem man stemte på, også dem man kunne være økonomisk afhængige af som kreditorer, arbejdsgivere eller på anden måde. Sådan var det indtil 1916, hvor alle mænd og kvinder endelig fik lige stemmeret, og alle afstemninger blev hemmelige.

Sognerådet bestod altså normalt af gårdejere, og hvorfor andenlærer Jørgen Jensen blev indvalgt, ved vi ikke, men han magtede jo det administrative. Den slags kunne måske knibe for mange landmænd på den tid, og sognerådet skulle jo ved hver valgperiode vælge en sognerådsformand.

Vi ved ikke så meget om Jørgen Jensens virke om sognerådsformand, men kan citere enkelte ting fra avisen.

I 1875 meddeles i Amtsavisen

”Overslag og ligning for 1875 vil blive udlagt til eftersyn i Tulstrup Skole 1-15. januar. Alsønderup Sogneråd.”

og samme år

”Alsønderup Sogns kommuneregnskab tillige med pastoratets skolevæsens-regnskab fremlagt i Tulstrup Skole i den sidste halvdel af april måned”.

Om kommunens ligning og regnskab

Overslag oven kommunens indtægter og udgifter samt ligningen – herunder alles skat – var til gennemsyn på Tulstrup Skole – dengang kommunens eneste bygning - og efterfølgende var regnskabet også til gennemsyn.

Det hele var ikke mere omfattende, end at enhver kunne se alle udgifter og indtægter, og hvad enhver i kommunen skulle betale i skat.

Indkomstskatten indførtes først efter, at Venstre fik regeringsmagten i 1901, hvortil en venstre rigsdagsmand bemærkede, at nu kom staten aldrig til at mangle penge. Men i 1875 beskattedes folk endnu efter "*Formue og Lejlighed*", som skulle ske efter et skøn over vedkommendes hele formue-tilstand og indtægter, dog at der gås frem med varsomhed.

Bemærk at skolevæsenets regnskab er pastoratets, fordi skolen inden for lovgivningens rammer var styret af kirken med sognepræsten som lærernes nærmeste foresatte, og dernæst provst og biskop. Provsten aflagde normalt besøg – visitats - i alle provstiets skoler hvert år og skrev sine bemærkninger i skoleprotokollerne. Sognepræsten var efter loven også skolekommissionens formand, og den havde så to andre medlemmer, udpeget af sognerådet. De kom og overværede skolens eksaminer.

Også i 1875 meddeles i Amtsavisen:

"Til underretning for beboerne i Alsønderup Sogn bekendtgøres herved, at når nogen ønsker at benytte kirkeklokkerne, f. eks. over lig, kunne de henvende dem til sognerådets formand, lærer Jensen i Tulstrup."

Brug af kirkeklokken

Kommunen ejede dengang kirkebygningen og kirkegården og bestemte der og havde derved også nogle udgifter. Det er på den tid ingen selvfølge, at der ringes med kirkeklokken ved begravelser. Om de pågældende kan få tilladelse til selv at ringe, eller om de skal betale graveren og ringeren, fremgår ikke, men uden sognerådets tilladelse ingen ringning ved begravelser.

Lærer Jensen på gale veje

Lærere på landet havde om vinteren pligt til at tilbyde gratis aftenskole i deres skoles klasserum for den konfirmerede ungdom, som efter konfirmationen og syv års skolegang var gået ud i erhvervslivet. En særlig episode knytter sig hertil. I 1876 var der i tilknytning til Jensens aftenskole en omtale i Amtsavisen under Alsønderup, vist nok indrykket som annonce. Den lød således i datidens retskrivning:

"Forespørgsel. *Undertegnede tillader sig herved at spørge Hr. Andenlærer Jensen i Tulstrup om han synes det er passende ved sin Aftenskole til Skriftlæsningsøvelse at give sine Elever de Breve i Hænde, der som Tjenestebreve i sin Tid ere Sognet tilsendte og som kan være generende for vedkommende. Da jeg antager, at det ikke vedkommer Jensen eller hans*

Elever om jeg har Børn at betale til, saa haaber jeg, at De er saa venlig ikke oftere at benytte det mig vedkommende Brev.

Anders Bendsen Nielsen, Tjenestekarl hos Lars Nielsen i Alsønderup.”

Der er næppe tvivl om, at lærer Jensen her efter nutidens retsopfattelse har begået brud på sin tavshedspligt ved at bruge materiale, som han besidder som sognerådsformand, og som rummer fortrolige oplysninger. Men om der kom mere ud af sagen, ved vi ikke.

Anders Bendsen Nielsen havde åbenbart et barn uden for ægteskab, som han skulle betale bidrag til. Men i øvrigt kan vi være i tvivl, om en almindelig tjenestekarl på egen hånd har kunnet skrive ret så formfuldendt og korrekt. Han har meget sandsynligt haft en hjælper, som havde et horn i siden på lærer Jensen.

Men vi skal bemærke, at der i aftenskolen forekom skriftlæsningsøvelser. Eleverne skulle lære at læse forskellig håndskrift, men læreren havde ingen undervisningsmidler dertil, så han brugte, hvad han kunne skaffe. Vi er før skrivemaskinens tid, så alle dokumenter, som ikke var trykte, var skrevet i hånd. Derfor var det vigtigt at kunne læse forskellige håndskrifter.

Yngre foto af den noget ældre Jørgen Jensen med hustru og 5 børn foran Tulstrup Skole

Hjælpe lærer for lærer Jensen

Jørgen Jensen skriver selv et sted: ” Fra 1. januar 1901 antog jeg hr. Grosbøll som hjælpeplærer, og nu i dette år (1903) vil jeg søge min afsked. Til sommer har jeg været lærer her ved skolen i 41 år og 30. september fylder jeg 69 år”.

Jørgen Jensen flyttede så som pensionist til Frederiksborg Slotssogn. Han døde der i 1911 og blev begravet den 27. juni på Frederiksborg Slotssogns kirkegård i Nyhuse. Hans hustru døde i 1916.

Indsamling i Alsønderup Sogn til gravsten over Jørgen Jensen

Da Jørgen Jensen er død i Nyhuse ca. 8 år efter, at han var fratrådt som lærer ved Tulstrup skole, iværksættes en indsamling blandt beboerne i Alsønderup Sogn til en gravsten over ham. Vi har kopier af to indsamlingslister, der har været hver sin vej sognet rundt, dækkende hele sognet.

På listen står øverst:

” Vi Undertegnede tillader os herved at rette en Opfordring til Elever og Venner af Afdøde fhv. Lærer Jensen, Tulstrup. Om at yde et Bidrag til et Monument på hans Grav.”

Underskrevet af:

Peter H. Petersen, Gdr. Nejede, (Egebjerggård)	Jens P. Truelsen. Gdr. Alsønderup (Gundhøjgård)	Niels Andersen Gårdbst. Nejede (Danshøjgård)	Peter Nielsen Gdr. Tulstrup (Egerødgård)
--	---	--	--

Opfordringen kom fra fire fremtrædende mænd i sognet og var skrevet i ovennævnte Niels Andersens smukke håndskrift, som benyttedes af mange i sognet i mange år.

På de to lister, som nogen gik sognet rundt med, skrev 91 personer sig på som bidragydere. Der gives fra 25 øre til 5 kroner, men de fleste bidrag er på 50 øre eller en krone. I alt tegnede folk sig for 99 kroner, hvilket dengang har været tilstrækkelig til en gravsten. Om folk tegnede sig af sympati for lærer Jensen, eller fordi mange følte, at de ikke kunne være andet bekendt, når alle så listerne, kan vi jo ikke vide.

Jens Poulsen Grosbøll - ny lærer i Tulstrup

Jens Poulsen Grosbøll blev efter Jørgen Jensen kaldet til embedet som enelærer ved Tulstrup Skole fra 1. september 1903. Han var nordlesviger, født i 1874 i Tarp i Haderslev amt. Det var efter krigen Preussen-Danmark i

1864, hvor Slesvig blev tabt og nedlagt som hertugdømme under den danske konge og i stedet indlemmet i Tyskland. Grosbølls far var gårdejer.

Som 16 årig skulle Grosbøll være rejst til USA til tre halvbrødre dér, og han blev vist i USA i fire år.

Ved skolebørnenes konfirmationer sendte Grosbøll dem et lykønskingskort med sit fotografi på.

Der var dengang en stor udvandring til USA af dansksindede sønderjyder, som ikke ville være tyske statsborgere og soldater efter Sønderjyllands indlemmelse i Tyskland efter 1864. Ingen kunne jo dengang forudse Sønderjyllands genforening med Danmark i 1920, efter at Tyskland havde tabt 1. verdenskrig.

En benlidelse, som skulle have givet Grosbøll et stift ben resten af livet, skulle have fået ham til at forlade USA. Denne lidelse hindrede ham nok i manuelt arbejde og bragte ham så til Danmark, hvor han uddannede sig til lærer.

Grosbøll var lærer i Tulstrup knap 20 år indtil den 1. januar 1921, hvor han blev lærer i Rødde i Tønder amt. Efter genforeningen af Nordslesvig med Danmark i 1920 søgte den danske regering danske embedsmænd, præster, lærere, m.fl. til afløsning af de tyske, som nu forlod Nordslesvig, Grosbøll følte nok en forpligtelse eller tilskyndelse til at vende tilbage til Sønderjylland og bosætte sig dér efter mange års fravær, men det blev så i en helt anden egn af Sønderjylland, end hvor han var vokset op.

I følge begravelsesprotokollen for Alsønderup Kirke blev lærer J. P. Grosbølls hustru begravet der den 30. marts 1912, 47 år gammel. Hendes navn nævnes ikke. Grosbøll var dengang 38 år gammel. Han blev gift igen, men vi ved ikke nærmere om det og heller ikke, hvilken af hustruerne, der var mor til hans søn og datter.

Efter mundtlige overleveringer fra folk fra Alsønderup Sogn, som senere besøgte Grosbøll, blev hans tilbagevenden til Sønderjylland som 46-årig, hvorfra han var rejst som 16-årig, ikke rigtig til glæde for ham. Han kom også til en egn, hvor der tilsyneladende havde været tysk flertal mod genforeningen ved afstemningen i 1920.

En efterkommer af Jens Grosbøll skulle efter sigende være den Thorkild Grosbøll, der som sognepræst i Tårbæk med nogle udtalelser om sin gudstro gav anledning til en større sag, debat og avisomtale i 2003.

Møntreformen i 1875

Nu til noget helt andet. I disse Euro-tider tænker de færreste danskere på, at det danske møntsystem med kroner og ører ikke er ældre end fra 1875. Vore tipoldeforældre måtte dengang gennem en pengeombytning.

Sverige-Norge, som siden 1814 var i personalunion, og Danmark indgik en aftale om fælles møntfod fra 1875 hvilende på guldværdi. Det betød, at man kunne få ti- og tyvekroners mønter i guld og kunne veksle sine penge til guld.

Betegnelsen kroner og ører hentedes fra Sverige. I Danmark fik vi altså svenske møntnavne, men også i Sverige og Norge udgik alle hidtidige mønter, og man måtte veksle til de nye kroner og ører.

De nye svenske, norske og danske mønter fik ens metalværdi og blev derfor gangbare i alle tre lande. I Danmark fik vi så et pengesystem efter det praktiske decimalsystem, 1 krone = 100 ører.

I den brede befolkning var der naturligvis modstand mod sådan et nyt system, sådan en møntunion, men ingen kunne dengang drømme om, at der burde holdes folkeafstemning om sådan noget. Man nøjedes med mand og mand imellem at sige, at det kunne ikke blive til noget, for det ville man ikke være med til. Men det skete jo så alligevel.

Da året 1875 var ved at være gået, ophørte de gamle mønters gyldighed som betalingsmiddel.

Vi skriver her om det, fordi der i Amtsavisen meddeltes følgende herom:

"1/11 1875 ophører en række mønter efter overgangen til kronemøntfoden at være lovlig betalingsmiddel: Det er 1/2 rigsbankdalere, 1/3 rd. eller 2 markstykker, mark eller 16 skillingstykker, 8 skilling, 4 skilling, 3 skilling alle af sølv, 2 skilling, 1 skilling. 1/2 skilling og 1/5 Skilling alle af kobber, og 1 skilling og 2 skilling af bronze."

Det er sikkert så overraskende for nutidsmennesker, at der var så mange typer mønter i omløb, at man ikke bemærker, at der er én mønt, som tilsyneladende ikke mistede sin gyldighed – rigsdalermønten.

Det hænger nok sammen med, at sølvværdien af den hidtidige rigsdalermønt svarede ganske til den nye tokrone.

Den sidste rigsdalermønt fra Frederik den 7.s tid – sølv. Her i dobbelt størrelse.

Og den nye sølvtokrone med Chr. d. 9.s billede – samme sølvindhold som rigsdaleren.

Det gamle system var, at en rigsdaler deltes i 96 skilling, men man havde en møntværdi imellem – 1 mark, som var 16 skilling. Altså gik der 6 mark på en rigsdaler.

Man vekslede i 1875 således:

½ rigsdaler = 1 krone

1 mark = 33 øre

1 skilling = 2 øre

Den almindelige bronzeskilling, som veksledes til to øre Her to gange naturlig størrelse

Mønterne i kronesystemet blev 2 kr., 1 kr., 25 øre, 10 øre (alle i sølv)), 5 øre, 2 øre, 1 øre, (alle i kobber) . Og så var der de sjældne 10 kroner og 20 kroner i guld, som folk pakkede ind i silkepapir, hvis de fik sådan en i deres pung, men de overgik hvad almindelige mennesker normalt havde brug for under den tids prisniveau.

*Enmark- eller 16 skillingsmønt i sølv med Frederik d. 7.s billede.
To gange naturlig størrelse. Veksledes til 33 øre.*

Mange betalingssatser havde før 1875 været ansat til én eller to mark. Derfor fik vi i mange år efter stadig disse satser som 66 øre og 33 øre. I 1890-erne var en daglejers dagløn i Alsønderup Sogn 66 øre om vinteren, plus kosten, altså et tal, som oprindeligt var to mark. Tre mark regnedes dog ikke til 99 øre, men til en krone. Det fik han om sommeren.

Den ny 25-øre i sølv med Chr. d. 9. på – svarede til 12½ skilling. Her i dobbelt størrelse.

Skudsmålsbogen

I 1875 stod følgende i avisen:

"Tjenestefolk paa Landet skal fra 1/7 1875 iflg. Lov af 15/5 1875 gøre de Anmeldelser om Tilgang og Afgang, som tidligere gjordes for Sognepræsten, for Sognefogeden, hvem det paahviler at give Skudsmålsbogen Paategning om den skete Anmeldelse og derom gøre Antegning i en Protokol. For Paategning om Afgang fra Kommunen erhoder Sognefogeden 25 Øre, hvorimod Paategning om Tilgang meddeles uden Betaling".

Alle ugifte, som arbejdede for andre, havde pligt til at have en skudsmålsbog, så længe de forblev ugifte og ansat hos nogen. Man skulle selv købe bogen. Efter konfirmationen skulle den så – for at være gyldig - påtegnes af sognepræsten med ens navn, fødselsdato og sted, forældres navn, skolegang og konfirmation. Uden dette kunne man ikke få arbejde. Når man flyttede uden for sin kommune skulle man afmelde sig hos sognepræsten og tilmelde sig det nye sted hos sognepræsten, som begge skulle skrive i skudsmålsbogen og i en kontrolprotokol. Den arbejdsgiver man flyttede fra skulle skrive i skudsmålsbogen, hvor længe man havde arbejdet hos ham, hvad man havde lavet og fået i løn udover kost og logi, og i begyndelsen et skudsmål af personen. Det sidste blev vistnok senere ændret til at arbejdsgiveren – husbonden sagde man dengang – ikke måtte skrive noget negativt.

Det, der sker i 1875 er, at sognepræsten som statsembudsmand lettes for pligten til at notere tilgang og afgang i skudsmålsbøger, og at pligten overgår til sognefogeden. I købstæderne og hovedstaden skulle man melde tilgang og afgang til politiet.

Der er tale om et kontrolsystem rettet mod samfundets underklasse – dem, der arbejdede mod bl.a. kost og logi for andre. Skudsmålsbogen var derfor forhadet. Min farmor, der var født i 1873, havde sin skudsmålsbog, men da hun blev gift, klippede hun alle de beskrevne sider ud. De ubeskrevne kunne hun jo så selv skrive noget på og spare andet papir. Det er ærgerligt, jeg ville da gerne have vidst, hvor hun havde tjent, til hun blev gift som 28-årig i 1901.

I Alsønderup-Tjæreby Lokalarkiv har vi en del skudsmålsbøger, man kan se.

Om plejebørn fra fødselsstiftelsen

I 1875 meddeltes i avisen følgende:

"Plejepenge for Børn fra Fødselsstiftelsen: 1 Aar 2,50 Kr. ugl., 2 Aar 1,50 Kr. ugl., fra 2-14 Aar 1 Kr. ugl., 20 Kr. til Udstyr og Klæder, naar det er 14 Aar; Præmie 40 Kr. for god Opdragelse."

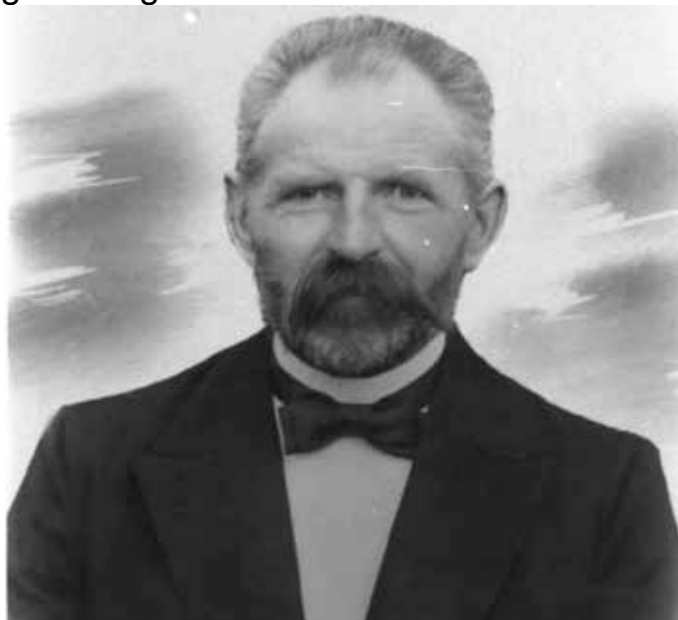
Fødselsstiftelsen fungerede som en slags overløbsventil. Enhver kvinde kunne gå ind på Fødselsstiftelsen anonymt, føde sit barn og gå igen, efterladende barnet.

Staten satte så barnet i pleje – i 1875 hvor man fik kronemøntfod til de her anførte satser. Der var sådanne børn i pleje i vore sogne. Mest kendt på denne tid var den blinde og meget musikalske Peter August. Han ernærede sig som voksen som musiker og var derfor kendt af alle. Han var formodentlig født blind, fordi en af hans forældre havde syfilis. Han var i pleje i Tulstrup og boede som voksen bl.a. i Kagerup.

Vi går frem til 1906

Der annonceredes i Amtsavisen: ”*Alsønderup Sogneråd ønsker en ældre, svag Kvinde anbragt i Pleje. Henvendelse Gårdejer Hans Rasmussen, Tulstrup.*” Det er før alderdomshjemmenes tid, så der var næppe andre muligheder.

Hans Rasmussen fik i 1883 auktionsskøde på at have købt Rugbjerggård i Tulstrup, og han var valgt til sognerådsformand en eller to perioder i Alsønderup Kommune. Han døde i 1935 og blev begravet i Alsønderup. Hans søn, Otto Aagaard Rasmussen overtog gården i 1932 og havde den næsten til sin død. Han var i mange år sognerådskasserer.

Sognerådsformand Hans Rasmussen, Rugbjerggård, Tulstrup

Den politiske splittelse lokalt

I 1901 udpegede Kong Chr. D. 9. for første gang et venstreministerium. I venstre havde man i mange år prøvet at få regeringsmagten, fordi man havde flertallet i Folketinget, men dog ikke i Landstinget. Nu lykkedes det

reformvenstre at samle sig. Men da sejren var vundet over højre – de konservative – opstod der hurtigt mange uenigheder i det meget uensartede reformvenstre. I 1905 brød de radikale ud og stiftede partiet Det radikale Venstre. Det gav splittelse langt ind i de enkelte familier. Straks oprettedes det radikale Nordsjællands Vestreblad overfor venstreavisen Frederiksborg Amts Avis.

Vælgermødet i Alsønderup Forsamlingshus 9/5 1906

Avisen refererer: ” Vælgermødet havde samlet 120 mennesker. Inkassator Vald. Jensen holdt kun lidt af sin tale, da brandklokkene klemte, og kort efter drog talere, referenter og tilhørere til Mølleris-branden, hvor pligten kaldte. Nyt møde mandag den 21./5. Før opbruddet blev gdr. Frederik Nielsen valgt til dirigent med 19 stemmer. Gdr. Ole Jensen, (Brunholm), Nejde, fik 16 stemmer. Folketingsmand L. Pedersen, Annisse, var kommet til stede for at deltage i diskussionen. Han skulle sandsynligvis ellers have haft den smukke opgave at fortælle vælgerne, at det er bedre at stemme på socialdemokraterne end på en sympatisk venstremand som lærer Andersen, Birkerød. ”

Dengang var der ingen forholdstalsvalg. Den som fik flest stemmer var valgt. Det radikale Venstre og Socialdemokratiet aftalte derfor mange steder, at kun det ene parti opstillede, og man opfordrede så begge partiers vælgere at stemme på den kandidat, så han kunne opnå flest stemmer. Venstre prøvede selvfølgelig at fortælle, at man ved et at stemme radikalt kunne vælge en socialdemokrat.

Det man ellers skal lægge mærke til er, at man har kampvalg mellem en radikal og en venstremand om, hvem der skal være mødets dirigent. Modsætningsforholdene lokalt mellem radikale og venstre var på den tid så dybe, at man ikke kunne enes om dirigentposten på mødet.

I Rigsdagen var dengang to kamre, Folketinget og Landstinget. Det sidste blev valgt indirekte, d.v.s. at vælgerne valgte valgmænd, som så trådte sammen – på Sjælland var det i Roskilde – og valgte landstingsmændene.

Den 7.september 1906 var der valg i Alsønderup Forsamlingshus af en valgmand til landstingvalget. Frederiksborg Amts Avis skriver temmelig surt herom:

”Valgt blev Socialdemokraternes og Rebellernes Fællekandidat Gaardejer Frederik Nielsen, Alsønderup, 32 stemmer. Venstrereformpartiets mand, Sognefoged Hans Rasmussen, Tulstrup, fik 18 Stemmer og Højremanden, sognefoged Jørgen Hansen, Tulstrup, 25 stemmer.”

Gårdejer Frederik Nielsen (1855-1947), som fik 32 stemmer, valgt til valgmand i 1906 til at vælge landstingsmand. Blev sognefoged i Alsønderup Nordre Distrikt 1914-1940.

Jørgen Hansen, (f. i 1852) som tilhørte partiet Højre. Ejer af Stenholm, den største gård i Tulstrup, og sognefoged i Alsønderup Søndre distrikt. Han fik 25 stemmer, så mange havde tillid til ham, men ikke nok til at overgå Frederik Nielsens 32 stemmer.

"Rebellerne" er venstreavisens betegnelse for de radikale.

Som valgmand i Tjæreby kommune valgtes sognerådsformand Sylvest Pedersen, Venstre, med 29 stemmer. Kun 35 af 181 vælgere dér stemte. Højskolelærer Ole Jensen og afbygger Jens Nielsen fik 3 og 2 stemmer.

En trafikovertrædelse fra bilismens barndom i 1906

Avisen fortæller: *"Meløse. 9. april. På farten. I Slutningen af forrige Uge kom en Automobil, der tilhørte nogle Tyskere, susende gennem Meløse med Hastighed, der langt oversteg den lovbefalede. Resultatet af den uforsvarlige Kørsel blev da ogsaa, at Hesten for en Bagervogn, der fra modsatte Side kom kørende med Hastighed, der var langt under "lovbefalet, blev sky og under dens vilde Fart tilføjede Vogn og Wienerbrød en del Skade. Efter nogen Parlamenteren frem og tilbage, ved hvilken vore Landsmænd fik god Anvendelse for deres Skolekundskaber, erlagde Tyskerne 50 Kr. i Erstatning, men hermed slipper Germanerne sikkert ikke. De vil yderligere komme til at bløde for deres Overtrædelse af Automobilloven."*

Den tilladte hastighed her i bilismens barndom var vist 30 km. i timen.

Dilettant i Alsønderup i 1907

Avisen fortæller, at der var generalprøve 18/1 og forestillinger 20/1 og 22/1. Der opførtes "I Pensionatet", "Han går med Paryk" og "Efter Karnevallet". Overskuddet var 99,50 kr. 30 kr. gik til Forsamlingshuset, 25 kr. til 37. Skyttekreds (arrangørerne), og 44,21 kr. gik til værdigt trængende i Alsønderup Kommune.

Grove løjer ved nytåret 1907 i Alsønderup

Avisen skriver:

"Nytårsløjerne i Alsønderup gav sig et grelt Udslag. Den kaade Ungdom sammensvor sig særlig mod en ældre Mand, hvem de på det groveste forulempede med deres Løjer. De syv unge Fyre fik Bøder og betalte en passende Erstatning for den foraarsagede Skade."

Delingsfører

Avisen fortæller, at den 3/2 1907 blev Anders L. Knudsen, Neiede, delingsfører i Frederiksborg Amts Skytteforenings 37. kreds, Alsønderup.

Anders Knudsen blev musiker, og det er ham der senere oprettede musikhuset "Knudsen og Søn" i Møllestræde i Hillerød med klaverfabrik. Aktiviteten på stedet efter familiens Knudsens tid kaldtes derfor Klaverfabrikken, et navn der er flyttet med til det velrenommerede spillested i Hillerød.

Slut for denne gang med gammelt nyt fra lokalaviserne, nedskrevet af Eugen Taur og her gengivet af Ole Blåkilde. Illustrationer: Lissi Carlsen og Henrik Wittchen..

Kommende ny skiltning ?

Alsønderup-Tjæreby Lokalarkiv har ansøgt borgmesteren om at få opsat et blå vejskilt med teksten "Lokalarkiv" på hjørnet mellem Pibe Møllevej og Baunevej i Alsønderup, placeret fornedet på det eksisterende skilt.

Borgmesteren har svaret, at hun godt forstår vores ønske, og at der tilsyneladende ikke er hindringer, men at sådan et skilt vil koste os ca. 3.000 kr. at få opsat. Efter nærmere overvejelser har vi i arkivet besluttet at afholde udgiften og bestille skiltet.

Vi mener, det betyder noget for arkivet, og at det er pengene værd, at alle, der kører gennem Alsønderup, ser, at her ligger der et lokalhistorisk arkiv, og at flere måske vil få lyst til at komme, og at alle meget lettere kan finde vej. Arkivet er der jo for at blive brugt.

Tak til alle de 170, som glædede os med at komme til arkivets 25 års jubilæumsreception den 15.marts 2013 og tak for alle hilsner og gaver.

Om ALSØNDERUP-TJÆREBY LOKALARKIV

Oprettet i 1988 – ikke kun for medlemmer – alle er velkomne

Find arkivet: Kør til Alsønderup og ad Baunevej (vejen til Bendstrup).. Kør ind efter skolen ved de små skilte til Baunevej 12 og Rønnehuset og gå til skolebygningen til højre og ned ad kældertrappen frem til lokale 014.

Åbent alle mandage 18.00-22.00, men anden aftale træffes gerne med arkivlederen. **Arkivets post-, tlf.- og e-mail-adresse** er hos **Arkivleder Lissi Carlsen**, Stutmesterparken 3, 2. sal, 3400 Hillerød.

Tlf. 48 28 64 49. E-mail: lissi@carlsen.mail.dk **Kasserer Jørgen Petersen**, Lyngbakken 6, Alsønderup, 3400 Tlf. 48 28 76 57. E-mail: sander_petersen@live.dk **Årskontingent i 2013**, 110 kr., par i alt 150 kr.:

Sponsorer 500 kr, gerne efter behag mere. **Bank**. Nordea reg. nr. 2276 kt. nr. 8968504194. **CVR-nr.** 30320573. **Dette medlemsmagasin** kommer 4 gange årligt, altid 20 sider, eget tryk **Redaktør:** Ole Blåkilde, tlf. 48 71 38 62, e-mail oleblaakilde@mail.tele.dk. **ISSNnr:**1603-7561. **Modtagere af bladet:**

Medlemmer, sponsorer. presse, Hillerød Byråds medlemmer, andre arkiver m. fl. **Eftertryk** tilladt med kildeangivelse. **Økonomi:** Lokalarkivet drives af ulønnede for medlemskontingenter, gaver, sponsortilskud og indtægter ved arrangementer. Hillerød Byråd stiller arkivlokaler til rådighed, men søges ikke om kontante tilskud. Arkivet er en selvejende institution som drives af Lokalhistorisk Forening for Alsønderup & Tjæreby Sogne.

Korrektion.

I sidste medlemsmagasin omtaltes de mange tusind negativer taget af pressefotograferne Jørgen og Anne-Sophie Rubæk Hansen, som Anne-Sophie Rubæk har skænket vores Lokalarkiv. Ved den omtale bragte vi et foto, som skulle vise Anne-Sophie og Jørgen Rubæk Hansen. Desværre viste det sig, at det slet ikke forestiller dem. Vi ved så ikke hvem. Vi undskylder fejlen, og så iler vi med her at bringe et foto, som helt sikkert forestiller dem.

Måske kommer der en bog med Rubæk Hansen fotos

Vores omtale af arkivets Rubæk Hansen fotos i vores sidste medlemsmagasin blev refereret af chefredaktør Palle Høj i Frederiksborg Amts Avis. Det gav anledning til to henvendelser.

Den ene kom fra TV2-Lorry, som bragte et indslag om disse fotos og om vores arkiv med interviews af fotograf Anne Sophie Rubæk Hansen i hendes hjem i Tulstrup og med arkivleder Lissi Carlsen i vores arkiv om de mange fotos og deres registrering, systematisering, tilgængelighed og opbevaring.

Den anden kom fra forlægger Niels Richter Friis, Nødebo, om muligheden for at udgive en bog med Rubæk Hansen fotos på hans forlag "Esrum Sø". Der var straks tilslutning fra Anne-Sophie Rubæk Hansen og os i arkivet, og også fra journalist Knud Cornelius om, at han gerne ville skrive tekster. Richter Friis og Knud Cornelius har nu hver fået en "pind" med ca. 10.000 Jørgen og Anne Sophie Rubæk Hansen fotos til at gennemse på hver deres computer. Herfra kan de så kan udvælge hvilke fotos, de kunne finde egnede til en bog. Det er fotos fra hele Nordsjælland under Jørgen og Anne-Sophie Rubæk Hansens virke i mange år som pressefotografer ved Frederiksborg Amts Avis.